

τὸ τράμ

ΕΝΑ ΟΧΗΜΑ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΜΑΪΟΣ 1988 — ΤΡΙΤΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ — ΤΕΥΧΟΣ 6

Πεζογραφία

Γιώργος Ἀράγης: *Οἱ συρμοὶ τῆς πρωτοπορίας* (3-5)
Νίκος Μπακόλας: *Τὸ ταξίδι πού πληγώνει* (2) (6-8)
Αλμπέρτος Ναρ: *Το Συγκρότημα* (12-17)
Παναγιώτης Μέντης: *Ἡ Μπελίνα* (21-24)
Χανς Μπέντερ: *Στα υψώματα της Αβησσυνίας* (27-32)

Παρουσίαση

«Ρωμισσύνη»: Ὁ ἀγώνας τῆς Νίκης καὶ τοῦ Χανς Ἀϊντενάιερ γιὰ τὴ διάδοση τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας στὴ Γερμανία (42-47)

Συνέντευξη

Μιά συνομιλία
τοῦ Νίκου Μπακόλα
μέ τὸν Περικλῆ Σφυρίδη

Ποίηση

Ἀλέξης Ζακυθηνός: *Τέσσερα ποιήματα* (9), Βασίλης Παπαγιάννης: *Πέντε ποιήματα* (10-11), Νίνα Μπάνου: *Επτὰ ποιήματα* (18-20), Γιώργος Μπλάνας: *Τέσσερα ποιήματα* (25-26), Τάσος Αγγελίδης: *Τρία ποιήματα* (57-58), Georg Trakl: *Τρία ποιήματα* (Εισαγωγή - Μετάφραση: Ἑλενας Νούσια) (33-36)

Στάσεις

Παρουσιάζονται τα βιβλία: Αντώνη Φωστιέρη: *Το Θά και το Νά του θανάτου* (ποιήματα), Διονύση Καψάλη: *Ἀκόμη μία φορά* (ποιήματα), Γιάννη Ὑφαντή: *Ὁ καθρέφτης τοῦ Πρωτέα* (ποιήματα), Νίκου Μπακόλα: *Ἡ μεγάλη πλατεία* (μυθιστόρημα), Τόλη Καζαντζή: *Καταστροφές* (διηγήματα), Μάρως Δούκα: *Οἱ λεύκες ασάλευτες* (μυθιστόρημα), Περικλῆ Σφυρίδη: *Μισθός Ἀθηναίαν* (ἀφηγήματα), Γιώργου Β. Κάτου: *Τα καλά παιδιά* (διηγήματα), Μανόλη Ξεξάκη: *Ποῦ κοῦκος; Ποῦ ἄνεμος;* (μυθιστόρημα), Μάρω Βαμβουνάκη: *Ὁ ἀντίπαλος εραστής* (μυθιστόρημα), Δημήτρη Σταμέλου: *Ἡ Δωρίδα στην Τουρκοκρατία* (μελέτη)

Κείμενα

Martin Heidegger: *Ἡ Τέχνη και ο Χώρος* (37-41)

Ζωγραφική

Γιώργος Μόκαλης (49-56)

Φωτογραφία

Βασίλης Π. Βασιλικός: *Γυμνό* (65-68)

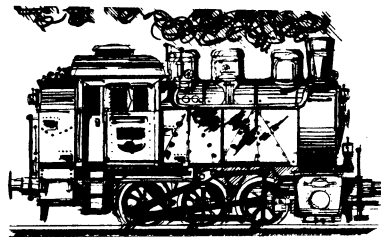
Μουσική

Γιάννης Καπατζάς: *Τσιτάτο μεν - γιατί όχι δε* (Αλέξης Κυριαζής) (59-64)

Γιώργος Ἀράγης

Οἱ συρμοί τῆς πρωτοπορίας

(οὐτοπική ἀλληγορία)

Κάπου, στό κέντρο ἄς ποῦμε τῆς χώρας, ὑπάρχει ἕνας ἰδιότυπος σιδηροδρομικός σταθμός. Σ' αὐτόν φτάνουν τρένα μονάχα ἀπό τό ἐξωτερικό. Εἰδικά τρένα πού δέ μεταφέρουν ἐπιβάτες, οὔτε συνηθισμένα ἐμπορεύματα. Εἶναι τρένα ταχυδρομικά μέ εἰδική ἀποστολή νά φέρνουν τίς νέες ἰδέες ἀπό τόν ἄλλο κόσμο, τρένα δηλαδή τῆς πνευματικῆς πρωτοπορίας. Ἰδιαίτερο γνώρισμα τοῦ σταθμοῦ εἶναι ἡ μεγάλη ἔκταση πού καλύπτει κι οἱ ἀσυνήθιστες ἀνέσεις πού διαθέτει. Διαθέτει καφεγεῖα, ἐστιατόρια, ἀναψυκτήρια, ζαχαροπλαστεία, δωμάτια γιά ὕπνο, βιβλιοθήκες, γραφεῖα κατάλληλα γιά μελέτη καί γράψιμο, αἶθουσες γιά δημόσιες ἐκδηλώσεις, δρομάκια ἀνάμεσα σέ πρασιές γιά περίπατο καί ρεμβασμό, πολλά τραπεζάκια καί καρέκλες στήν ὑπαίθρια πλατεία του, κλπ. Ἕνας σταθμός δηλαδή πού θά μπορούσε νά θεωρηθεῖ κάτι σάν ἐξειδικευμένο θέρετρο. Οἱ ἄνθρωποι τούς ὁποίους συναντάει κανεῖς ἐδῶ ἔχουν ἄδεια μόνιμης διαμονῆς καί, ἔξω ἀπό ὀρισμένη μικροέγνοια τους, περνοῦν ἄρκετά εὐχάριστα τίς μέρες τους. Τρῶνε, πίνουν, διασκεδάζουν, ψιλοκουβεντιάζουν, φατριάζουν, κάποτε διαβάζουν καί πολύ περισσότερο γράφουν. Ἐπίσης ἀποστολῆς ἔχουν μιά διπλή ἰδιότητα. Εἶναι διαφωτιστές καί ταυτόχρονα μαθητευόμενοι. Ὡς διαφωτιστές γράφουν καί δημοσιεύουν ἀπανωτά κείμενα. Ὡς μαθητευόμενοι ἔχουν κυρίως μιά φροντίδα. Αὐτή πού κάνει τά βλέμματά τους νά στρέφονται συχνά πρός τήν κατεύθυνση ἀπό τήν ὁποία ἔρχονται τά τρένα. Τά τρένα στίς μέρες μας ἀναπτύσσουν μεγάλη ταχύτητα καί ταξιδεύουν γρήγορα ἀπό τή μιά χώρα στήν ἄλλη. Ἐτσότα ὅμως πού φτάνουν στό σταθμό γιά τόν ὁποῖο μιλῶ, ἴσως ἐπειδή εἶναι ταχυδρομικά ἢ δέν ξέρω γιά ποῖο μυστικό λόγο, προχωροῦν πολύ ἄργά, μέ ἀνατολίτικο ρυθμό. Μέ ἀποτέλεσμα νά φέρνουν τίς νέες ἰδέες μέ καθυστέρηση ἄλλοτε δέκα, ἄλλοτε εἴκοσι κι ἄλλοτε περισσότερων χρόνων. Ἄν ἀντί γιά ἰδέες ἔφερναν στρατολογικά «Φύλλα», σέ περίπτωση πόλεμου, ἡ ἐπιστράτευση στό σταθμό θά γινόταν μετά τή σύναψη εἰρήνης. Πάντως εἶναι γραφικό νά παρακολουθεῖ κανεῖς τό συρμό τους νά φιδοσέρνεται μέ τίς ὥρες καθώς διασχίζει τήν «τελική εὐθεία» μέχρι τό σταθμό. Ἐτσι δίνεται κι ἡ εὐκαιρία νά γίνει ἀντιληπτός ἀπό τούς ἐνδιαφερόμενους, πού προλαβαίνουν νά τελειώσουν τίς δουλειές τους καί νά συγκεντρωθοῦν στό μπροστινό μέρος τῆς ὑπαίθριας πλατείας. Εἶναι μιά ὥρα ὑποδοχῆς καρτερική καί χωρίς διαγκωνισμούς γιατί, μεταξύ ἄλλων, εἶναι γνωστό πῶς ὁ συρμός, ὅπως συμβαίνει πάντα, θά ἔχει ψηλά στό κοβούκλιο τοῦ μηχανοδηγοῦ, μέ μεγάλα λαμπερά γράμματα, τήν ἐπιγραφή τῆς ἀποστολῆς του.

Κάπως έτσι συμβαίνει και τώρα που μπαίνει στο σταθμό το τελευταίο, για την ώρα, τρένο. Μονάχα στά πρόσωπα διακρίνεται κάποια σκιά σά νά πεταρίζει στην ατμόσφαιρα κάτι σαν μνήμη ένοχλητική. Κι αλήθεια αυτές τς στιγμές περνούν από τό μυαλό τοῦ καθενός εικόνες από γνωστά περιστατικά τοῦ πρόσφατου παρελθόντος...

Τότε στή μικρή κοινωνία τοῦ σταθμοῦ, άγνωστο πῶς, είχε φτάσει εἶδηση πού ἔλεγε ὅτι σύντομα καταφάνουν πέντε άμαξοστοιχίες κοντά κοντά. Μάλιστα ἡ ἴδια εἶδηση προσδιόριζε τήν ταυτότητά τους. Θά ἦταν ἡ άμαξοστοιχία τῆς «Σημειολογίας», τῆς «Δομολογίας», τῆς «Ύφολογίας», τῆς «Αφηγηματολογίας» καί τῆς «Αναγνωσματολογίας». Ὑπῆρχαν βέβαια πολλές άμφιβολίες γιά τήν αλήθεια τῆς εἶδησης καί γιά τό άν ὑπῆρχαν στήν πραγματικότητα τέτοιου εἶδους άμαξοστοιχίες. Οἱ άμφιβολίες ὅμως κόπηκαν μέ τό μαχαίρι μόλις άραξε στό σταθμό τό τρένο τῆς «Σημειολογίας» καί στό βάθος άρχισε νά διακρίνεται ἡ μπούκα ενός άλλου. Ἦταν γεγονός... Στήν πλατεία τοῦ σταθμοῦ, ὄλωσδιόλου άπροσδόκητα, παρατηρήθηκε ἐκείνη τήν ὥρα άρκετή άταξία καί ἦταν φανερή μιά κάποια σύγχυση. Σύγχυση ἡ ὅποια πῆγαζε κυρίως από τρία άναπάντητα ἐρωτήματα. Πρῶτο: ποιός συρμός εἶχε ξεκινήσει πρῶτος από τό ἐξωτερικό; Γιατί ἡ ταχύτητα μέ τήν ὅποια ταξίδευαν δέν ἦταν ποτέ σταθερή. Δεύτερο: ποιό τρένο ἔφερνε τς ἐγκυρότερες ιδέες; Καί τρίτο: τί σημαίνει ακριβῶς ἡ λαμπερή ἐπιγραφή, «Σημειολογία», πού προκαλοῦσε τόσο ἔντονα τά μάτια; Μερικοί ζήτησαν γιά τό τελευταίο ἐξηγήσεις άπ' τό μηχανοδηγό ὁ ὁποῖος τά μάσησε καί τά μπέρδεψε τόσο πού νά χειροτερέψει τήν κατάσταση. Ἔτσι ἡ ὥρα περνοῦσε κι ὁ καθένas προσπαθοῦσε νά μαντέψει στά βλέμματα τῶν άλλων τς κρυφές τους σκέψεις. Κι ἐπειδή τέτοιες σκέψεις δέν ὑπῆρχαν, ἔξω από ἐκεῖνες πού ἦταν κοινές, ἐπικράτησε γενική άμηχανία. Μιά κατάσταση σχεδόν ληθαργική από τήν ὅποια τούς ἔβγαλε ὁ θόρυβος τῆς μηχανῆς πού ἐτοιμαζόταν νά ξεκινήσει. Τότε μόνο, μέσα στή γενική άδράνεια, κάποιοι περισσότερο θαρραλέοι, ἢ μέ περισσότερη διαίσθηση, προέκριναν τό τρένο τῆς «Σημειολογίας» καί σαλτάρησαν, ἐνῶ ξεκινούσε γιά τς χῶρες τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, στά βαγόνια του. Ταυτόχρονα ἡ «ψυχολογία τῶν ὄχλων» ἔσπρωξε καί άλλους νά τούς μιμηθοῦν. Οἱ ὑπόλοιποι ξέμειναν στήν πλατεία άναμετρώντας ζηλόφθονα τς άρχικές άμφιβολίες τους.

Σύμφωνα μέ τούς κανόνες τοῦ παιχνιδιοῦ οἱ ἐπιβάτες ὀρισμένου συρμοῦ εἶναι άπαραίτητο νά μαθαίνουν τό μαγικό άλφαβητάρι του. Στή συγκεκριμένη περίπτωση οἱ ἐπιβάτες άρχισαν άμέσως νά συλλαβίζουν τς λέξεις: «σημαῖνον», «σημαινόμενο», «σύνταγμα», «παράδειγμα», «δήλωση ἢ καταδήλωση», «συνδήλωση ἢ συνυποδήλωση ἢ συμπαραδήλωση»... Καί άνθρωποι δεινοί στήν άποστήθιση, καθῶς ἦταν, βεβαιώθηκαν σύντομα πῶς τό μάθημα εἶχε ὀλοκληρωθεῖ. Τίποτε άλλο δέν ἔμενε νά γίνει καί στήν πρώτη στάση τῆς άμαξοστοιχίας κατέβηκαν καί γύρισαν στά γραφεῖα τους γιά νά άνακοινώσουν δημόσια τά νέα θέσφατα. Πῶς ακριβῶς; Μά σύμφωνα μέ τή δοκιμασμένη, γνωστή, συνταγή: ὅσο γίνεται πῖό άόριστα καί μπερδεμένα, ὥστε νά μή βγαίνει νόημα. Ἀπλῶς νά περνοῦν δηλαδή μέσα σέ γριφώδη γραφτά τς λέξεις από τό μαγικό άλφαβητάρι. Συνεπῶς δέν ὑπῆρχε θέμα γιά τό πῶς, άλλου ἔτρεχε ὁ νοῦς τους: ἦταν άραγε οἱ κερδισμένοι τῆς ὑπόθεσης; Τό πράγμα ἐξάλλου δέν άφοροῦσε μόνο τούς ἴδιους αλλά κι ὀλόκληρη τήν κοινωνία τοῦ σταθμοῦ. Κάτι πού φάνηκε άμέσως ὕστερα.

Δέν πρόλαβε νά στεγνώσει τό τυπογραφικό μελάνι τῶν πρώτων άνταποκρίσεων κι άνάμεσα στς ὀμάδες πού εἶχαν ἐπιβιβαστεῖ στά πέντε τρένα ξέσπασαν ἔντονες διαφωνίες. Διαφωνίες πού ἔφτασαν κάποτε νά πάρουν τή μορφή βίαιων άντιπαραθέ-

σεων. Τά επεισόδια μάλιστα γενικεύτηκαν κατά τρόπο πού φάνηκε πώς ή ήρεμη ατμόσφαιρα τού σταθμού είχε ανεπανόρθωτα τραυματιστεί. Τό άσχημο πάντως ήταν ότι κανένας δέν ήταν σίγουρος γιά ό,τι ύποστήριζε. Κυκλοφορούσαν άλλωστε διάφορες σκοτεινές διαδόσεις πού πότε παρουσίαζαν επικρατέστερο τόν ένα συρμό και πότε τόν άλλο. Τότε ή ομάδα πού ύποστήριζε τό συρμό ό οποίος φερόταν σάν επικρατέστερος συσπειρωνόταν στό κέντρο τής συνάθροισης και φώναζε ρυθμικά τό αλφαβητάρι της — όπως οί πρόσκοποι τίς κραυγές τους. Κι επειδή στή μικρή κοινωνία τού σταθμού οί σκέψεις, κατά κανόνα, ακολουθοϋν τίς διαδόσεις, όλες οί ομάδες μπόρεσαν νά πούν περισσότερες από μιά φορά τίς κραυγές τους. Μολαταϋτα υπήρξαν διαρροές. Γιατί κάθε φορά πού όρισμένη έκδοχή φερόταν σάν επικρατέστερη συγκέντρωνε περισσότερους όπαδούς από τήν αρχική ομάδα. Μέ συνέπεια μετά από μερικές μέρες νά μήν υπάρχουν καθαροί όπαδοί τής πρώτης λ.χ. άμαξοστοιχίας ή τής δεύτερης. Καθόλου παράξενο έτσι πού τελικά τά αλφαβητάρια έγιναν κτήμα τών πάντων κι ανακατώθηκαν άξεδιάλυτα. Οϋτε είναι παράξενο τό γεγονός ότι μετά πού τά πράγματα ήρέμισαν έβλεπε κανείς στά κείμενα τών διαφωτιστών περιέργους συμφορμούς δρων. Μέσα στά ίδια γραφτά δηλαδή ή στήν ίδια μακροσκελή περίοδο, μπορούσες νά συναντήσεις φράσεις όπως: «δομή σημαιομένων», «ύφολογικοί άξονες», «παραδειγματικές συντεταγμένες», «άναγνωστικά σημαίνοντα», «διακειμενική άφηγηματική άποδόμηση», «οπτική γωνία άπόκλισης», «πρόσληψη κειμενικής συμπαραδήλωσης» και παρόμοια.

.....

Ή κατάσταση αυτή, καθώς φαίνεται, δέν άναθεωρήθηκε έκτοτε. Έμεινε έτσι και σιγά σιγά νομιμοποιήθηκε μέ τή δύναμη τής συνήθειας. Μολαταϋτα δέν παύει ν' άποτελεί παρελθόν. Τώρα μπαίνει στό σταθμό τό τελευταίο, γιά τήν ώρα, τρένο. Πάνω ψηλά στό κοβούκλιο τού μηχανοδηγοϋ ύπάρχει στό γνωστό μέρος ή λαμπερή επιτραγή «Μεταμοντερνισμός». Ό κόσμος τή διαβάζει χωρίς φανερά συμπτώματα άμηχανίας. Μονάχα στά πρόσωπα περνάει στιγμές στιγμές μιά άδιόρατη σκιά. Είναι από μιά αυτόματη ψυχολογική αντίδραση ή όποία δέν έχει καμιά σχέση μέ τό παρόν.

Ή πεζογραφική μας παράδοση

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

Κ. ΧΡΗΣΤΟΜΑΝΟΣ *Τό βιβλίό τής αυτοκράτειρας Έλισάβετ,*
Κ. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ *Φθινόπωρο,* Π. ΚΑΛΛΙΓΑΣ *Θάνος Βλέκας,*
Α. ΜΩΡΑΪΤΙΔΗΣ *Τό Τάξιμον,* ΨΥΧΑΡΗΣ *Τό Ταξίδι μου.*

ΝΕΦΕΛΗ

